

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕՇՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՌԻԼԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄՈՍԿՎԱ՝
ՌՈՒՍ ՊՐԱՎՈՍԼԱՎ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ՔԱՌԱՄՆԱՄՅԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսի սիրալիր հրավերը ուրախությամբ ընդունելով, Վեհափառ Հայրապետը մայիսի 9-ի առավոտյան մեկնեց Մոսկվա, մասնակցելու համար Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակի հանդիսություններին:

Գերագույն Հոգևոր խորհրդի, միաբանության, Հոգևոր ճեմարանի ուսուցչական կազմի, ուսանողության և Մայր Աթոռի պաշտոնեական ուղեկցությամբ Վեհափառ Հայրապետը մեկնեց Երևանի օդանավակայանը:

Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհելու համար օդանավակայան էին եկել նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Ս. Գասպարյանը, խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Ս. Հովհաննիսյանը, Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ հոգեշնորհ Տ. Վահան վարդապետ Գալամբարյանը, քահանայից դասը և հավատացյալ ժողովրդի սովոր բազմություն:

Ժամը 9.50-ին Նորին Վեհափառությունը իր շքախմբի հետ (գերաշնորհ Տ. Վարդան կաթողիկոս Սահակյան, հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Անթարյան, դիվանապետ պր. Հ. Առաքելյան) խանդավառ բարեմադրությունների և ծափահարությունների տակ բարձրացավ ինքնաթիռ և ուղևորվեց դեպի Մոսկվա:

Մոսկվայի օդանավակայանում Նորին Ս. Օծությունը դիմավորելու էին եկել Կրուտիցկու և Կոլոմենայի միտրոպոլիտ Նիկոլայը, գե-

րաշնորհ Սերգեյ կաթողիկոսը, Սերաֆիմ արեղան, Մոսկվայի հայոց եկեղեցու ներկայացուցիչ հոգեշնորհ Տ. Եղիշե վարդապետը, եկեղեցական խորհրդի անդամներ, Անտիոքի Պատրիարքության Մոսկվայի ներկայացուցիչ Վասիլի կաթողիկոսը, Բուլղարիայի Պատրիարքության Մոսկվայի ներկայացուցիչ Անտոնի վարդապետը, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների խորհրդի պատասխանատու աշխատակից պր. Սոլովյովը, այլ պաշտոնական անձնավորություններ և հավատացյալներ:

Վեհափառ Հայրապետի երևալը դիմավորվեց ծափահարությամբ:

Նորին Սրբազնություն Նիկոլայ միտրոպոլիտը հակիրճ բայց լիիմաստ բարի գալուտի խոսք ասելով, Վեհափառ Հայրապետին ծանոթացրեց ներկաներին: Այնուհետև Նորին Վեհափառությունը իր շքախմբի հետ առաջնորդվեց «Ուրախ» նորակառույց շքեղ հյուրանոցը, որպես պաշտոնական հյուրը Ալեքսի Պատրիարքի:

Հաջորդ օրը, մայիսի 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցի գնաց Նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքին: Սերտագին ողջագուրումից հետո Վեհափառ Հայրապետը, իր ողջունի և շնորհակալության խոսքն ասելով, հայտնեց իր հոգեկան խորին գոհունակությունը Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակի հանդիսություններին մասնակցելու համար իրեն ուղղված սիրալիր և եղբայրական հրավերի և այն հնարավորու-

թյան համար, որ ընձեռվում է երկու քույր Եկեղեցիների և եղբայր Ժողովուրդների բարեկամությունը ավելի ևս ամրապնդելու և զորացնելու համար: Իր խոսքի վերջում Նորին Վեհափառությունը Նորին Սրբության մաղթեց քաջառողջություն և երկար կյանք, իսկ Ռուսաց Ուղղափառ Եկեղեցուն և ողու հավատացյալ և ազնիվ ժողովրդին՝ բարգավաճում և երջանկություն: Ապա Վեհափառ Հայրապետը որպես նվեր Նորին Սրբության հանձնեց հայկական ճարտարապետական ուժի լավագույն մոտիվներով քանդակազարդված արծաթյա մի մեծ խաչ և ավելացրեց.

Գևորգ Զ Կաթողիկոսի միջև հաստատված բարեկամությունն ու սերը և իր այցը Ս. Էջմիածին, Նորին Սրբությունը հայտարարեց, որ մեր քույր Եկեղեցիները այսուհետև ևս կշարունակեն համագործակցել հանուն սեփական բարեկամության և ժողովուրդների միջև խաղաղության: Վերջում Նա մի անգամ ևս բարի գալուստ մաղթելով Վեհափառ Հայրապետին, իր շնորհակալությունը հայտնեց նվեր բերված գեղեցիկ և թանկարժեք խաչի համար ասելով.

— Իսկ այս Ս. Խաչը կմնա այստեղ, մեր Պատրիարքարանի մեջ, իբրև լավագույն և

ՋԱԳՈՐՍԿԻ Ս. ԵՐԲՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԸ

— Այս խաչը հիշատակ մըն է Ձեզի՝ Հայ Եկեղեցիին կողմն: Կմաղթեմք, որ ան բլրա ճշմարիտ և սուրբ խորհրդանշանը մեր բույր Եկեղեցիներու և եղբայր ժողովուրդներու անսասան բարեկամության:

Նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքը, խորապես հուզված մանավանդ Վեհափառ Հայրապետի սրտառու խոսքերից, իր պատասխան խոսքի մեջ հայտնեց իր հոգեկան հուզմունքն ու ուրախությունը և ընդգծեց Հայ հնադարյան և Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցիների միջև ստեղծված ճշմարիտ, փոխադարձ հարգանքն ու բարեկամությունը, հայ և ողու ժողովուրդների եղբայրացման բնագավառում: Ոգեկոչելով իր և երջանկահիշատակ

ամենամկրական հիշատակը Հայ հնադարյան Եկեղեցու Կաթողիկոսի կողմից:

Մի ժամ տևող զրույցից հետո Վեհափառ Հայրապետը լավագույն տպավորություններով հրաժեշտ առավ Ալեքսի Պատրիարքից և վերադարձավ հյուրանոց:

Կարճ հանգստից հետո, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբի հետ այցելեց ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առնթրի Ռուս Պրավոսլավ Եկեղեցու գործերի խորհրդի փոխ նախագահ պր. Պավել Չերեդնյակին և ընդունվեց ջերմ ու հարգալիք կերպով:

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 7-ին, Չերեդնյակին Պատրիարքական Տաճարում տեղի ունեցավ Եկեղեցական հանդիսավոր արարողու-

թյուն, Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյա-րիարքության վերահաստատման 40-ամյա-րի առթիվ: Արարողությանը ներկա էին Սովետական Միությանից և արտասահմանյան զանազան երկրներից հրավիրված բոլոր պատվիրակությունները, Կոստանդնուպոլսի Տիեզերական Պատրիարքության պատվիրակությունը՝ Թիատիրի արքեպիսկոպոս Աթենագորասի գլխավորությամբ, Ալեքսանդրիայի Պատրիարքության պատվիրակությունը՝ Ալեքսանդրիայի և Համայն Աֆրիկայի Պապ և Պատրիարք Նորին Սրբությունի Բրիտանիոյի գլխավորությամբ, Անտիոքի

թյուն Կիրիլ Պատրիարքի գլխավորությամբ, Սերբիայի Պատրիարքության ներկայացուցիչը, Հելլադայի եկեղեցու պատվիրակությունը՝ Ատտիկեի և Մեկարիտի արքեպիսկոպոս Յակոբոսի գլխավորությամբ, Ալբանիայի Ուղղափառ եկեղեցու պատվիրակությունը՝ Համայն Ալբանիայի Արքեպիսկոպոս Պաիսեյի գլխավորությամբ, Լեհաստանի Ուղղափառ եկեղեցու պատվիրակությունը՝ միաբնակցության Մակարիի գլխավորությամբ, Չեխոսլովակիայի Ուղղափառ եկեղեցու պատվիրակությունը՝ միաբնակցության Իոանի գլխավորությամբ, Ֆինլանդիայի Ուղղափառ եկե-

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԶԱԴՈՐՄԻ ԼՈՒԻՍԻՈՐ ԶԵՄԱՐԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՈՒՄ

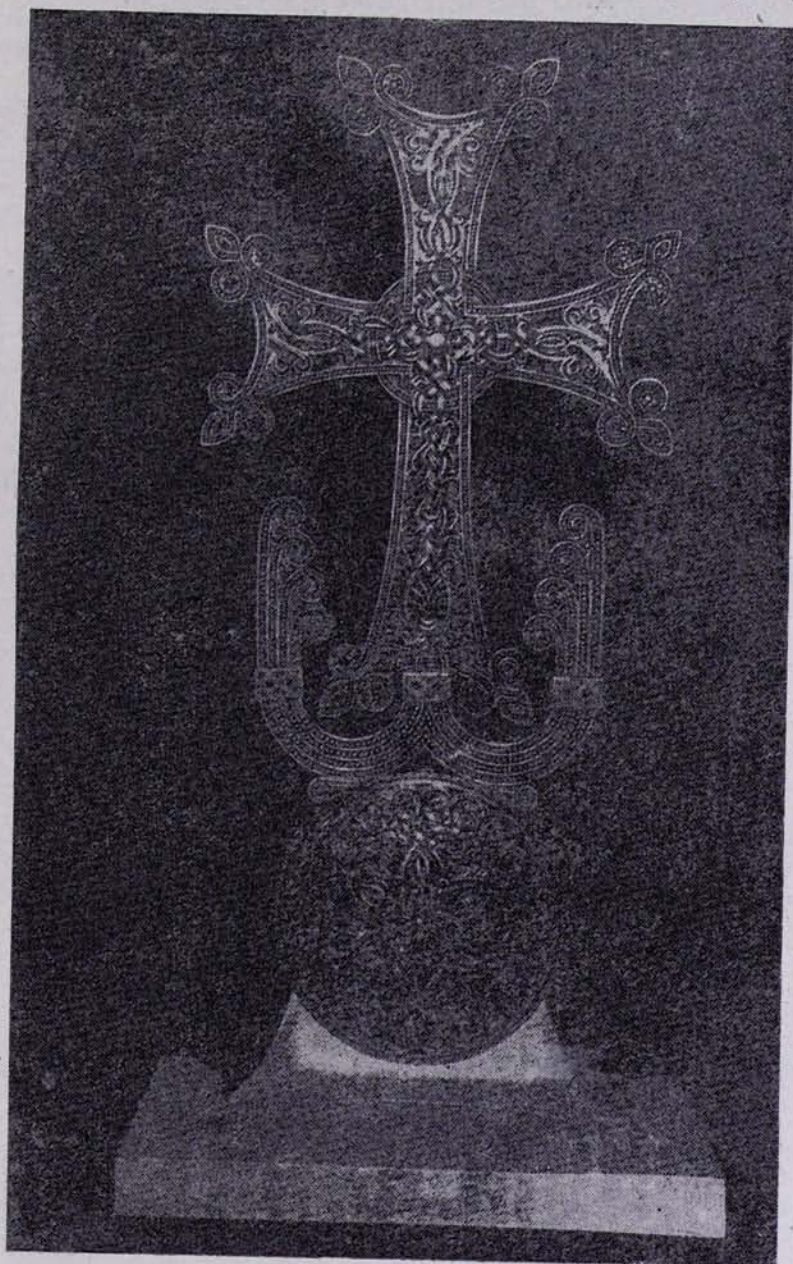
Պատրիարքության պատվիրակությունը՝ Անտիոքի և Համայն Արևելքի Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսանդրոս Գ-ի գլխավորությամբ, Վրաց եկեղեցու պատվիրակությունը՝ Համայն Վրաստանի Պատրիարք-Կաթողիկոս Նորին Սրբություն Մելքիսեդեկ Գ-ի գլխավորությամբ, Ռումինիայի Պատրիարքության պատվիրակությունը՝ Նորին Սրբություն Հուստինիան Պատրիարքի գլխավորությամբ, Բուլղարիայի Պատրիարքության պատվիրակությունը՝ Նորին Սրբու-

ղեցու պատվիրակությունը՝ եպիսկոպոս Պավելի գլխավորությամբ: Արարողությանը ներկա էին նաև Նորին Ս. Օծություն Վահագան Հայրապետը Իր շքախմբով, ինչպես նաև ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Չերեդնյակը, օտարերկրյա հյուպատոսարանների ներկայացուցիչներ և Սովետական Միության ու արտասահմանյան երկրների թղթակիցներ:

Հսկա Տաճարի ներսն ու դուրսը խոնավել էր հավատացյալների ծովածովալ բազմությունը:

Արարողությունները կատարվում էին Կոստանդնուպոլսի Տիեզերական Պատրիարքու-

Հաջորդ օրը, կիրակի, մայիսի 11-ին, միևնույն Պատրիարքական Տաճարում հանդիսավոր սուրբ պատարագ մատուցեց Անտիոքի Պատրիարք Ալեքսանդրոս Գ-ը, որի 90 տարին բոլորվում էր նույն օրը: Պատարա-

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՆՎԵՐ ԽԱՉԸ ԱԼԵՔՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՍ

թյան ներկայացուցիչ Աթենագորաս արքեպիսկոպոսի գլխավորությամբ, խորապես հանդիսավոր կերպով և տպավորիչ իրադրության մեջ:

զին ներկա էին բոլոր պատվիրակությունները, առաջնորդականության բարձրաստիճան ներկայացուցիչները, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր Ռուս Պրավոսլավ

եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Պավել Զեբեդյանկը, օտար հյուպատոսարանների ներկայացուցիչներ և Սովետական Միության ու օտարերկրյա թղթակիցներ:

Պատարագի վերջավորության, Տաճարի ատյանում, Նորին Սրբություն Ալեքսին ողջույնի խոսք ասաց բոլոր պատվիրակություններին, հայտնելով իր անհուն գոհունակությունը նրանց ժամանման առթիվ և Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարքությունից հայտնաբերված 40-ամյակի հանդիսակատարություններին նրանց բերած սիրալիր մասնակցության համար:

Պատարագն ավարտվեց ժամը 2-ին:

Ժամը 3-ին «Ուկրաինա» հյուրանոցի ընդարձակ և շքեղ սրահի մեջ տեղի ունեցավ պաշտոնական ճաշկերույթի պատիվ Մոսկվա ժամանած պատվիրակությունների և հյուրերի: Ընդունելությանը ներկա էին, բացի պատվիրակություններից և հյուրերից, ռուս հոգևորականության բարձրաստիճան ներկայացուցիչները և այլ հյուրեր:

Մայիսի 12-ին, երկուշաբթի օրը, ժամը 10.30-ին, Ամենայն հայոց Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցելություն ավելցնում Ռումինիայի Պատրիարք Նորին Սրբություն Զուստինիանին: Ընդունելությանը ներկա էին Ռումինիայի պատվիրակության բոլոր անդամները: Ավելի քան կես ժամ տեղի այս այցը անցավ շափազանց հաճելի և բարեկամական մթնոլորտում: Աշխույժ խոսակցություն էր ծավալվել Հայ և Ռումին եկեղեցիների, ռումին և հայ ժողովուրդների բարեկամության մասին: Խոսակցության ընթացքում Զուստինիան Պատրիարքը Վեհափառ Հայրապետին հրավիրեց Ռումինիա՝ իբրև իր «հարազատ և թանկագին հյուրը»: Վեհափառ Հայրապետը հայտնելով իր շնորհակալությունը այդ սիրալիր հրավերի համար, իր հերթին Նորին Սրբությանը հրավիրեց այս առթիվ այցելել Ս. Էջմիածին: Զուստինիան Պատրիարքը սիրով ընդունեց Նորին Վեհափառության հրավերը և խոստացավ մի քանի օրով, հանդիսություններից հետո, ուխտի գնալ Ս. Էջմիածին:

Նույն օրը ժամը 1-ին Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնապես այցելեց ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առնթիվ Կրոնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահ պր. Պոլինին: Ընդունելությանը ներկա էին խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Գոստևը և խորհրդի աշխատակից պր. Սոլովյովը:

Ընդունելությունն անցավ ջերմ մթնոլորտում:

Ժամը 3.30-ին Նորին Վեհափառությանը այցելեց Կրոնիցկու և Կոլոմենայի միաբու-

պոլիտ նիկոլայը: Նորին Սրբազնությունը «Հայաստանյայց Առաքելական և մեծ եկեղեցու, — ինչպես ինքն է սիրում ասել, — ամենաանկեղծ բարեկամներից մեկն է», որը «խորին ականածանքով է նայում նրա բազմադարյան մարտիրոսությանը և հերոսական պայքարի վրա», ինչպես և հրճվանքով և հետևում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ներկա «հրաշալի վերածննդին»:

Նույն օրը, ժամը 4.30-ին, բոլոր պատվիրակությունները այցելեցին Մոսկվայի Համաժողովրդական գյուղատնտեսական ցուցահանդեսը: Ազգային արժանապատվության բարձր զգացումով, պետք է շեշտել այն իրողությունը, որ ցուցահանդեսի Հայկական տաղավարը բարձր գնահատանքի արժանացավ բոլորի կողմից անխտիր: Բոլորն էլ առանձին հրճվանքով շնորհավորում էին մեզ՝ Հայաստանի և հայ ժողովրդի ձեռք բերած հիանալի նվաճումների համար, գիտության և արվեստի, գյուղատնտեսության և ճարտարարվեստի բնագավառներում: Բոլորի վրա մեծ տպավորություն էր թողել հին և նոր Երևանի պատկերացումը բնմի վրա, իր բոլոր մանրամասնություններով:

Երեկոյան ժամը 9-ին Աստիկեի և Մեկարիտի արքեպիսկոպոս Նորին Սրբազնություն Յակոբոսը քաղաքավարական այցի նկատմամբ Նորին Վեհափառության մոտ, ընկերակցությամբ արժանապատիվ Տ. Մորայաթիս ավագ քահանայի: Առաջին իսկ պահին հաճելի մթնոլորտ ստեղծվեց և խոսակցությունը ծավալվեց եկեղեցական, կրոնական հայ և հույն ժողովուրդների հարաբերությունների շուրջ: Վեհափառ Հայրապետը իրրև հիշատակ Նորին Սրբազնության նվիրեց արժաթյա մի գեղեցիկ պնակ, վրան Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի նկարը փորագրված:

Սրտագին և եղբայրական ողջագրությամբ ավարտվեց այս հաճելի այցելությունը:

Մայիսի 13-ին, երեքշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 9.30-ին, բոլոր պատվիրակությունները ինքնաշարժներով մեկնեցին Մոսկվայից 40 կմ. հեռավորության վրա գտնվող ոռակական վանք՝ Զազորսկ, ներկա լինելու համար Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստին:

Ժամը 10.20-ին պատվիրակությունները հասան Զազորսկ, որտեղ նրանք ընդունվեցին զանգերի ղողանջների տակ և հանդիսավորապես առաջնորդվեցին Ս. Երրորդություն մայրավանք՝ ներկա լինելու եկեղեցական արարողության: Այդ օրը ռուս մեծ սուրբ Սեբգիի տոնախմբության օրն էր:

Ժամը 11-ին, Զաղորսկի Հոգևոր Ճեմարանի դահլիճում, Նորին Սրբություն Արևբաթի Պատրիարքի նախագահությամբ տեղի ունեցավ հանդիսավոր նիստ, որին ներկա եղան բոլոր պատվիրակությունները:

Ողջույնի ճառով նիստը բաց արեց Նորին Սրբություն Արևբաթի Պատրիարքը:

Ռուս Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակի մասին ընդարձակ զեկուցումով հանդես եկավ գերաշնորհ Միխայիլ եպիսկոպոսը:

Այնուհետև ողջույնի և շնորհավորանքի խոսքեր ասացին բոլոր պատվիրակությունների ղեկավարները: Ողջույնի իր խոսքն ասեց

մարանի ուսանողական երգչախմբի կատարմամբ:

Նիստից հետո հյուրերը ծանոթացան Հոգևոր Ճեմարանի կյանքին ու գործունեությանը, եղան ուսանողության հետ, ապա այցելեցին Ճեմարանի թանգարանը:

Այնուհետև հյուրերը առաջնորդվեցին դեպի Պատրիարքարանի շենքը:

Այստեղ բոլոր պատվիրակությունների անդամներին տրվեցին նվեր-հիշատակներ՝ Զաղորսկի ալբոմը և Ս. Սերգիի սրբապատկերը:

Ի պատիվ հյուրերին տրվեց պաշտոնական ճաշկերույթ: Երեկոյան վեհափառ Հայրապետ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՈՂՋՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔԸ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՆԻՍՏԻՆ

սաց նաև վեհափառ Հայրապետը (տե՛ս ամսագրի սույն համարի 31-րդ էջում):

Նիստի վերջում Կրուտիցկու և Կոլոմենայի միտրոպոլիտ Նորին Սրբազնություն Նիկոլայը հանդես եկավ «Ուղղափառությունը և ներկա աշխարհը» ընդարձակ զեկուցումով:

Ռուս Պրավոսլավ Նկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակին նվիրված հանդիսավոր այս նիստը փակվեց Տերունական աղոթքով՝ Զաղորսկի Հոգևոր Ճե-

տին այցի եկան Մոսկվայի հայոց եկեղեցական խորհրդի հարգարժան անդամները և զրույց ունեցան Նրա հետ՝ Մոսկվայի հայոց եկեղեցական գործերի կապակցությամբ:

Մայիսի 14-ին բոլոր պատվիրակությունները բաժանվեցին խմբերի, որոնցից յուրաքանչյուրին հնարավորություն տրվեց իր նախասիրության համաձայն լինել Մոսկվայի տեսարժան վայրերում:

Մայիսի 14-ին, երեկոյան ժամը 8.30-ին, «Սովետական» հյուրանոցի ընդարձակ դահլիճում պաշտոնական ճաշկերույթ կազմակերպվեց Միացյալ Արաբական Ռեսպուբլիկայի նախագահի պր. Գամալ Աբդել Նասերի պատվին՝ նույն Ռեսպուբլիկայի հյուպատոսարանի կողմից: Հրավիրված պատվավոր հյուրերի թվումն էր նաև Վեհափառ Հայրապետը:

Հաջորդ օրը, մայիսի 15-ին, բոլոր պատվիրակությունները եղան Լոմոնոսովի անվան Պետական համալսարանում: Հյուրերն ընդունվեցին ջերմորեն: Նախքան համալսարանի ընդհանուր դիտումը, հյուրերը առաջնորդվեցին մի գեղեցիկ սրահ, որտեղ համալսարանի պրոֆեսորներից մեկը ծանոթություններ տվեց համալսարանի շենքի, ուսանողության թվի, ուսման և դասավանդման դրվածքի, ուսանողության հանգստի, սպորտային և կուլտուրական (գեղարվեստական) սպասարկման, ընդունելության պայմանների, եղանակի, ինչպես նաև համալսարանին վերաբերյալ բազմաթիվ այլ խնդիրների մասին:

Ժամը 3-ին Վեհափառ Հայրապետը այցելություն տվեց Բուզարիայի Կիրիլ Պատրիարքին և Վրաց Մեթոքսեղեկ Գ Կաթողիկոսին: Այս այցելության ժամանակ ստեղծված ջերմ մթնոլորտի մեջ Նորին Վեհափառությունը Նորին Սրբություն Կիրիլ Պատրիարքին հրավիրեց այցելության Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Նույն օրը երեկոյան ժամը 5-ին Բուզարիայի Պատրիարք Կիրիլը և Վրաց Պատրիարք-Կաթողիկոս Մեթոքսեղեկը փոխադարձ այցելություն տվին Նորին Վեհափառության:

Երեկոյան ժամը 7.30-ին, Կրեմլի մեծ պալատում, ճաշկերույթ տրվեց ի պատիվ Միացյալ Արաբական Ռեսպուբլիկայի նախագահ Նորին Գերագանցություն պր. Գամալ Աբդել Նասերին՝ ՍՍՌՄ Գերագույն Սովետի նախագահության և ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետի կողմից:

Ճաշկերույթին պաշտոնապես հրավիրված էր նաև Նորին Ս. Օծություն Վեհափառ Հայրապետը: Նորին Վեհափառության ընկերակցում էր գավազանակիր հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Անթարյանը:

Մայիսի 15-ին պատվիրակությունները բաժանվեցին մի քանի խմբի և յուրաքանչյուր խումբ, իր նախասիրության և ցանկության համաձայն, մեկնեց տարբեր ուղղությամբ՝ ծանոթանալու համար Սովետական Միության կարևորագույն պատմական և ճարտարարվեստական կենտրոններին, եկեղեցական հնագույն հուշարձաններին և կյանքին: Մի խումբ մեկնեց Ղեպի Ստալինգրադ, մի

ուրիշը՝ Կիև, իսկ մի մեծ խումբ՝ Լենինգրադ: Վեհափառ Հայրապետը ցանկացավ այցելել Լենինգրադ: Պատվիրակություններին դիմավորելու էին եկել Լենինգրադի միտրոպոլիտը, եպիսկոպոսներ, վարդապետներ և քահանաներ:

Պատվիրակությունները առաջնորդվեցին «Նվրոպայական» հյուրանոցով:

Կարճատև հանգստից հետո պատվիրակությունները այցելեցին Լենինգրադի միտրոպոլիտին և ապա եղան քաղաքի ուսական պատմական վանքերում և սրբավայրերում, Պետրոպոլիտական տաճարում, արքայական դամբարաններում և քաղաքի տեսարժան վայրերում:

Մայիսի 17-ին, շաբաթ օրը, պատվիրակությունները այցելեցին Լենինգրադի աշխարհահռչակ Պետական էրմիտաժը:

Ճարտարապետական, գեղարվեստական, պատմական և հնագիտական այս հույակապ գանձարան-թանգարանը հպարտություն է ոչ միայն Լենինգրադցիների, ուսական և սովետական մշուս ժողովուրդների, այլև համայն մարդկության: Այս վիթխարի, բայց արտակարգ նրբությամբ կառուցված գեղեցիկ շենքի մեջ ամենայն գուրգուրանքով պահված ըրոր ժողովուրդների հանճարի հրաշալի արտահրուսությունները:

Մեզ համար չափազանց ուրախալի էր նաև ներկա լինել Վեհափառ Հայրապետի և ակադեմիկոս Հովսեփ Օրբելու հանդիպմանը, որն անցավ սիրալիր և հաճելի մթնոլորտում:

Ավելի քան 5 ժամ մենացինք էրմիտաժում և, անշուշտ, չկարողացանք դիտել ամեն ինչ, որովհետև այդ անհյուս համար առնվազն պետք էր անցնել 19 կիլոմետր տարածություն, և ստիպված եղանք հրաժեշտ տալ արվեստների, մշակույթի և պատմության այս հույակապ կոթողին:

Հարուստ սպավորություններով էրմիտաժից վերադարձանք հյուրանոց:

Երեկոյան ներկա եղանք ժամերգության Նիկոլյան տաճարում: Ապա Հոգևոր ճեմարանի դահլիճում, ի պատիվ հյուրերին, տրվեց եկեղեցական երգերի համերգ:

Մայիսի 18-ին, կիրակի օրը, Նիկոլյան տաճարում ներկա եղանք պատարագին:

Հավարտ պատարագի, որոշ հանգստից հետո, պատվիրակությունները եղան քաղաքի տեսարժան վայրերում, թանգարաններում, աստղադիտարանում, գործարաններում:

Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց այցելել ուսական արվեստի թանգարանը, որտեղ դիտեց ուսական մեծագույն նկարիչների և քանդակագործների ստեղծագործությունները: Հաճելի էր տեսնել նախադարձական հասակի (7 տարին չլրացած) երեա-

ների նկարների ցուցահանդեսը, որը կազմակերպվել էր միևնույն թանգարանի սրահներին մեկում:

Նրեկոյան ժամը 7-ին, «Եվրոպական» հյուրանոցի ճաշասրահում, ի պատիվ պատվիրակությունների, տրվեց պաշտոնական ճաշկերույթ կենդանաբանության միտությունների կողմից: Ծաշկերույթին ներկա էին կենդանաբանական բոլոր պատվիրակությունները, Ռուս Եկեղեցու կենդանաբանության հոգևորականության ներկայացուցիչները, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր Ռուս Պրավապալ Եկեղեցու գործերի խորհրդի կենդանաբանության լիազոր, Խաղաղության պաշտպանության կոմիտեի ներկայացուցիչը, մտավորականության ներկայացուցիչներ, Հոգևոր Ճեմարանի դասախոսներ և ուրիշներ:

Ծաշկերույթի ընթացքում հյուրերին ողջունելի խոսք ասաց կենդանաբանության միտությունը և բաժակ առաջարկեց բոլորի կենացը: Ապա բաժակաճառերով հանդես եկան պատվիրակությունների ղեկավարները: Ծաշկերույթի ընթացքում նորին Վեհափառությունը խոսք առնելով իր շնորհակալությունը հայտնեց սրտաբաց և ջերմ հյուրընկալության համար և միաժամանակ ընդգծեց Ռուս Պրավապալ Եկեղեցու Պատրիարքության վերահաստատման 40-ամյակի առթիվ կատարված հանդիսությունների պատմական-եկեղեցական նշանակությունը:

Ծաշկերույթն ավարտվեց բարեկամական, սիրալիր և կենսուրախ իրադրության մեջ:

Նույն գիշերը՝ պատվիրակությունները վերադարձան Մոսկվա:

Մայիսի 20-ին «Ուկրաինա» հյուրանոցում, Վեհափառ Հայրապետին այցելության եկավ նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքը և ջերմ ու սրտագին դրուցից հետո Վեհափառ Հայրապետին հանձնեց Ս. Դիմիտրիի առաջին կարգի շքանշանը: Նորին Սրբությունը նվերներ բաշխեց նաև Հայ Եկեղեցու պատվիրակության մյուս անդամներին:

Ժամը 5-ին Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճ ընդունելությանն արժանացան Մոսկվայի պատվարժան ազգայիններ, արվեստագետների և մտավորականության ներկայացուցիչներ:

Նրեկոյան ժամը 7.30-ին, «Ուկրաինա» հյուրանոցի ճաշասրահում, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու գործերի խորհրդի կողմից տրվեց պաշտոնական ճաշկերույթ՝ ի պատիվ եկեղեցական պատվիրակությունների: Ծաշկերույթի ժամանակ բաժակաճառով հանդես եկավ խորհրդի նախագահ տեղակալ պր. Պավել Զերեդնյակը և ողջունեց բոլոր մեծա-

նուն հյուրերին ու բարի ճանապարհ մղեց նրանց:

Մայիսի 21-ին Ռումինիայի Պատրիարք Հուլիանին, իր շքախմբի հետ միասին, փոխադարձ այցելություն տվեց Վեհափառ Հայրապետին:

Այնուհետև ժամը 1-ին Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական այցելությամբ եղավ ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին առընթեր կրոնական պաշտամունքների գործերի խորհրդում, որտեղ դիմավորվեց կոմիտեի նախագահ պր. Պուլինի, նախագահի տեղակալներ պր. Գոստեի և պր. Սուլովյովի կողմից:

Ընդունելությանը ներկա էր նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ պ. Ս. Հովհաննիսյանը:

Մայիսի 22-ին, հինգշաբթի օրը, հին տոմարով Համբարձման տոնին, Վեհափառ Հայրապետը այցելեց Մոսկվայի հայոց Ս. Հարություն եկեղեցին: Զանգի ուրախ դղանքների տակ, շարականների երգակցությամբ, նորին Վեհափառությունը առաջնորդվեց եկեղեցի և ներկա եղավ Ս. Համբարձման տոնի առթիվ մատուցված սրբազան պատարագին: Պատարագին էր հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Անթաբյանը: «Հայր մեր»-ի ժամանակ քաղղեց Վեհափառ Հայրապետը օրվա տոնի խորհրդի մասին և խրախուսել լուրեր հաղորդեց հավատացյալներին: Մայր Աթոռի շինարարական, մշակութային, ազգային-եկեղեցական կյանքի մասին: Հավատացյալները գոհունակությամբ և մխիթարությամբ լսեցին Մայր Աթոռում սկսած նոր կյանքի մասին և մանավանդ հոգեկան խորին հրճվանքով ընդունեցին Վեհափառ Հայրապետի հրավերը՝ Ս. Էջմիածին ուխտի գալու:

Հավատ պատարագի սկսվեց հայ հավատացյալների սրտառու աջահամբույրը: Բոլորի շրթներից լսվում էին սրտագին բարեմաղթություններ Վեհափառ Հայրապետի երկարակեցության և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետագա է՛լ ավելի բարգավաճ կյանքի և պայծառության համար:

Վեհափառ Հայրապետը, հրաժեշտ առնելով իր սիրելի հավատացյալներից, վերադարձավ հյուրանոց: Քիչ հանգստից հետո Վեհափառ Հայրապետը իր հրաժեշտի վերջին այցելությունը տվեց Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսիին: Վեհափառ Հայրապետը Պատրիարքարանի դարբասի մոտ դիմավորվեց Կրուտիցկու և Կոլոմենսկիի միտոպոլիտ Նորին Սրբազնություն Նիկոլայի կողմից և ապա առաջնորդվեց Պատրիարքի ընդունարանը: Սիրալիր և բարեկամական ողջագուրումից հետո Վեհափառ Հայրապետը նորին Սրբազ-

